

ภูมิอากาศจังหวัดขอนแก่น

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 165 เมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 10,885.99 ตารางกิโลเมตร หรือ 6.8 ล้านไร่ และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 449 กิโลเมตร ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย และจังหวัดหนองบัวลำภู
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง พื้นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ สลับกันไปและลาดเทลงสู่แม่น้ำโขง โดยทางตอนเหนือของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำพอง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งของเขื่อนอุบลรัตน์และเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่ใช้หล่อเลี้ยงพื้นที่การเกษตรในหลายอำเภอ เช่น อำเภอน้ำพอง อำเภอหนองเรือ อำเภออุบลรัตน์ และอำเภอภูเวียง

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดขอนแก่น ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุมประเทศไทยตั้งแต่วันที่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย ทำให้จังหวัดขอนแก่นมีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป ส่วนมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดพามวลอากาศชื้นจากทะเลและมหาสมุทรเข้าปกคลุมประเทศไทยในช่วงฤดูฝน (ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม) ทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป

ฤดูกาล

ฤดูกาลของจังหวัดขอนแก่น พิจารณาตามลักษณะของลมฟ้าอากาศของประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูหนาว เริ่มต้นประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยและบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีนที่มีคุณสมบัติเย็นจะแผ่ลงปกคลุมประเทศไทยตอนบนในช่วงดังกล่าว ทำให้อากาศโดยทั่วไปบริเวณจังหวัดขอนแก่นจะหนาวเย็นและแห้ง โดยมีอากาศหนาวจัดในบางวัน สำหรับเดือนที่มีอากาศหนาวมากที่สุดจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

ฤดูร้อน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงว่างของฤดูมรสุมจะมีลมใต้และลมตะวันออกเฉียงใต้พัดปกคลุม ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไปมีอากาศร้อนอบอ้าวโดยทั่วไป โดยเฉพาะเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวที่สุดของปี

ฤดูฝน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเอาความชื้นจากทะเลและมหาสมุทรมาปกคลุมประเทศไทย โดยมีร่องความกดอากาศต่ำที่พาดอยู่บริเวณ

ภาคใต้ของประเทศไทยจะเลื่อนขึ้นมาพาดผ่านบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทำให้อากาศเริ่มชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป โดยเฉพาะเดือนกันยายน เป็นเดือนที่มีฝนตกชุกหนาแน่นมากที่สุดในรอบปี แต่อย่างไรก็ตามนอกจากปัจจัยดังกล่าวที่ทำให้มีฝนตกชุกแล้วยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวเข้าใกล้หรือเข้าสู่ประเทศไทยในช่วงดังกล่าวด้วย

อุณหภูมิ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและภูเขาเตี้ย ๆ อากาศจึงค่อนข้างร้อนอบอ้าวในช่วงฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวเย็นในช่วงฤดูหนาว โดยอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 22.6 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 32.9 องศาเซลเซียส เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวมากที่สุดในรอบปี วัดอุณหภูมิสูงที่สุดได้ 42.8 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 6 และ 25 เมษายน 2501 และ 29 เมษายน 2503 (ที่สถานีตรวจอากาศขอนแก่น อำเภอเมือง) ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวเย็นมากที่สุดในเดือนธันวาคมถึงมกราคม วัดอุณหภูมิต่ำที่สุดได้ 4.0 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2517 (ที่สถานีอากาศเกษตรท่าพระ อำเภอเมือง)

ฝน

จังหวัดขอนแก่นมีเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาตองพญาเย็นอยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนเทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรักอยู่ทางทิศใต้ ทำให้เป็นแนวกันไม่ให้มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมบริเวณจังหวัดขอนแก่นได้เต็มที่ ทำให้มีปริมาณฝนน้อยโดยเฉพาะบริเวณอำเภอเวียงใหญ่ อำเภอเวียงน้อย และอำเภอโคกโพธิ์ไชย ซึ่งมีปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปีต่ำกว่า 900 มิลลิเมตร นอกจากนี้ฝนที่ตกในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่เป็นฝนเนื่องมาจากอิทธิพลของพายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวจากทะเลจีนใต้เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปีของจังหวัดขอนแก่น 1,234.7 มิลลิเมตร และมีจำนวนวันที่ฝนตก 112 วัน สำหรับปริมาณฝนมากที่สุดใน 24 ชั่วโมง วัดได้ 221.9 มิลลิเมตร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551

พายุหมุนเขตร้อน

พายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวผ่านหรือเข้าสู่จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งกำเนิดจากทะเลจีนใต้และมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือด้านตะวันตก โดยเคลื่อนตัวผ่านประเทศเวียดนาม กัมพูชาและลาวก่อนจะเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งทำให้พายุมีกำลังอ่อนลงอยู่ในชั้นพายุดีเปรสชันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายมากนัก แต่ยังคงทำให้เกิดฝนตกหนักถึงหนักมากจนก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันได้ในบางพื้นที่ สำหรับช่วงเวลาพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนตัวผ่านจังหวัดขอนแก่น เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเป็นต้นไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน โดยเฉพาะเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมเป็นช่วงที่พายุหมุนเขตร้อนมีโอกาสเคลื่อนเข้าสู่จังหวัดขอนแก่นได้มากที่สุด

จากสถิติในคาบ 72 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2494-2565 พบว่า พายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวผ่านจังหวัดขอนแก่นมีทั้งหมด 19 ลูก และส่วนใหญ่มีกำลังแรงเป็นพายุดีเปรสชัน โดยเคลื่อนเข้ามาในเดือนกรกฎาคม 2 ลูก (2505, 2521) เดือนสิงหาคม 1 ลูก (2534) เดือนกันยายน 8 ลูก (2507, 2521(2), 2522, 2523, 2525, 2564, 2565) เดือนตุลาคม 6 ลูก (2495, 2504, 2506, 2509, 2510, 2529) และเดือนพฤศจิกายน 1 ลูก (2539) ส่วนที่เคลื่อนตัวผ่านขณะที่มีกำลังแรงเป็นพายุโซนร้อนมีจำนวน 1 ลูก โดยเคลื่อนเข้ามาในเดือนกันยายน (2512)

ที่ตั้งสถานีอุตุนิยมวิทยาในจังหวัดขอนแก่น

สภาวะอากาศที่จัดทำขึ้นทั้งหมดนี้รวบรวมจากผลการตรวจอากาศของสถานีตรวจอากาศขอนแก่น (ประมาณละติจูด $16^{\circ} 32' 29.0''$ เหนือ ลองจิจูด $104^{\circ} 43' 44.0''$ ตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 138 เมตร) และสถานีอุตุนิยมวิทยาเกษตรท่าพระ (ประมาณละติจูด $16^{\circ} 20'$ เหนือ ลองจิจูด $102^{\circ} 49'$ ตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 166 เมตร) ได้ทำการตรวจสอบประกอบอุตุนิยมวิทยาต่าง ๆ วันละ 8 เวลา คือ 01.00, 04.00, 07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 และ 22.00 น. แล้วส่งรายงานผลการตรวจไปยังกรมอุตุนิยมวิทยาเพื่อรวบรวมและจัดทำข้อมูลสถิติในรอบ 30 ปี ซึ่งสามารถติดต่อขอข้อมูลต่าง ๆ ได้โดยตรงกับสถานีฯ ตามที่อยู่ดังนี้

สถานีตรวจอากาศขอนแก่น ตั้งอยู่ที่รวมศูนย์ราชการ ถนนเทพารักษ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทร. (043) 468269

สถานีอุตุนิยมวิทยาเกษตรท่าพระ ตั้งอยู่ที่ ถนนท่าพระ-โกสุม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40260 โทร. (043) 261364

หมายเหตุ - สถิติภูมิอากาศที่เป็นค่าเฉลี่ยใช้ข้อมูล คาบ 30 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 – 2563
- สถิติภูมิอากาศที่มีค่าเป็นที่สุดใช้ข้อมูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 – 2565

ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอุตุนิยมวิทยา
กรมอุตุนิยมวิทยา
มกราคม 2566